

WERKEN AAN NATUURHERSTEL IN DE BROEKEN VAN SCHERPENHEUVEL-ZICHEM

Met het lopende project LIFE Hageland kan Natuurpunt in een aantal Natuurpunt-gebieden eenmalige investeringen doen om die typisch Hagelandse natuurverscheidenheid te laten overleven of terug laten komen op de plaatsen waar ze in het verleden verdreven zijn.

Zo hebben we in het Vierkensbroek de afgelopen jaren een tiental weekendvijvers kunnen 'opkuisen' om ze te laten opgaan in het natuurgebied. De meest opvallende is waarschijnlijk de grote visvijver 'Klein Zwitserland' aan de voet van de Voortberg. De volgende twee jaar plannen we nog eens zo'n tien weekendterreintjes te kunnen aanpakken. Samen met de poelen en plassen die al veel langer worden beheerd, begint dit een robuust 'functioneel' netwerk te vormen. Voor libellen, salamanders en zeldzame waterplanten vormt dit een ecologisch alternatief voor de natuurlijke waterpartijen die er vroeger geweest zijn, zoals verlaten rivierbochten van de ooit vrij meanderende Demer.

Een mooi voorbeeld van vooruitgang in natuurbehoud zijn de lange verblijven van grauwe klauwier en een klapekster vorige nazomer en deze winter. De jonge grauwe klauwier is misschien komen overvliegen vanuit de vallei van de Zwarte beek of Mene-Jordaan

in Hoegaarden. Dankzij het natuurbeheer van het afgelopen decennium is de soort daar kunnen terugkeren als broedvogel. Zij vinden in het Vierkensbroek nu ook genoeg voedsel, bijvoorbeeld sprinkhanen in de graslanden en libellen en andere grote insecten rond de waterpartijen.

Een tweede fase van natuurrestauratie in de Demerbroeken

In het Vierkensbroek en Messelbroek (het achterliggende broek, niet de deelgemeente) zijn er zeer verschillende fraaie hooilandjes te ontdekken. Dat gaat van droge heischrale hooilanden aan de randen van het broek en op de Voortberg, over natte dottergraslanden op de venige bodems, tot zelfs 'drijvend' grasland op voormalige turfputten, het zogenaamde trilveen. Voor elke standplaats bestaat er een hele reeks van wilde planten die perfect met die omstandigheden om kunnen. En omdat vroeger nagenoeg heel het broek hooiland was, hebben die bloemen elke voor hen geschikte plaats gevonden en zijn daarvan nu nog vele soorten aanwezig. Daardoor hebben de hooilanden elk hun eigen karakter en uitstraling. Hun aanblik verandert ook nog eens doorheen de zomer omdat de ene bloem al wat vroeger bloeit dan de andere. In het natuurreservaat Vierkensbroek, nu zo'n 130 hectare groot, wordt er in totaal 18 hectare hooiland gemaaid in functie van natuurbehoud.

Luchtbeeld van het Vierkensbroek met horizontaal de leydsgracht. De wilgenkoepels rechts van de reeks vijvertjes worden uitgetrokken om het patroon van lange repels hooiland afgewisseld met turfputten en dijken terug zichtbaar te maken. Foto Wim Dirckx

Grauwe klauwier met een libel (Sympetrum spec.), omgeving vijvertjes Zwarte brug. Foto Eddy Meynen

Met het LIFE-project zien we nu de mogelijkheid het beheerplan verder uit te voeren en zo'n 14 hectare extra in maaibeheer te kunnen nemen en de unieke ecologische waarde ervan te herstellen. De percelen zijn in de loop der jaren in verschillende stadia van verruiging en verbossing gekomen met o.a. wilgenkoepels. Anderen werden beplant met populier en sommige daarvan zijn ondertussen al verregaand verbost met eik en els waardoor een gehele terugkeer naar het beemdenlandschap ook niet meer wenselijk is. Maar de overgebleven relictten zijn wel overal te herkennen en te zeldzaam geworden om ze te laten verdwijnen, bijvoorbeeld de typische waterscheerling, moeraswederik en het waterdrieblad tussen de wilgen op trilveen.

Door een samenhangende oppervlakte te herstellen kan er de nodige uitwisseling zijn tussen de hooilanden zoals ook met de waterplassen aan het lukken is. Een stuk van het Vierkensbroek zou dan terug het karakter van een gevarieerd halfopen landschap met bloemrijke graslanden en houtkanten krijgen. Voldoende oppervlakte is nodig om de zeldzame planten en vlinders een populatie te laten opbouwen die groot genoeg is om uitsterven te voorkomen. Daarenboven hebben enkele soorten gewoon een groot territorium nodig, zoals bijvoorbeeld de watersnip, die sinds de jaren 90 verdween, maar waarvan we op een terugkeer mogen hopen.

Een voorbeeld van dergelijke omvorming is de uitbreiding van het blok hooiland 'Groot Huiseusel'. De naam stamt nog uit de tijd dat de percelen bezit waren van de Abdij van Averbode en een eusel is de oude naam voor een private natuurlijke weide. Deze waren omheind om het eigen vee er op te kunnen zetten, maar misschien nog meer om andermans vee buiten te houden. En dit in tegenstelling tot de vroegere gemene weides die niet omheind waren.

Het maaien en afvoeren op de natste hooilanden moet tot nu met de hand gedaan worden. Alle omwonenden inschakelen zoals vroeger, is echter een utopie. Dus de haalbaarheid van ons beheerplan is steeds een grote bezorgdheid. Door de softrak, een op bestelling gemaakt rupsvoertuig, kunnen we nu de nodige beheerinspanningen op een grotere oppervlakte volhouden.

Blauwe knoop, Vierkensbroek. Foto Ilf Jacobs

